

**ПРО ФЕНОМЕНОЛОГІЧНІ ВАРІАНТИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ІМІДЖУ:
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС**

Кучерявий А. О. доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри військової психології та педагогіки,
Військовий інститут Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0003-0510-4864>

У статті здійснено аналіз формування системи дій і понять, що забезпечує формування іміджу як соціального феномену, що представляє особливий вид орієнтування людини у собі, у власному особистісному просторі, у культурному оточенні за допомогою різноманітних зовнішніх і внутрішніх засобів соціальної перцепції і соціального пізнання. Зокрема, зазначається, що трактування особистості з погляду психології розвитку дозволяє розглядати індивідуальний імідж як момент соціальної ситуації розвитку, створений самою особистістю відповідно до власних можливостей. У цьому разі процес формування індивідуального іміджу стає перехідним моментом в особистісному розвитку, важливим для розв'язання найближчих і віддалених особистісних завдань.

Ключові слова: імідж; особистість; формування іміджу; соціальний феномен; соціальна перцепція і соціальне пізнання.

Вступ. В процесі онтогенезу людина привласнює широкий спектр людинознавчих знань. Одні з них допомагають їй освоїти основні засоби спілкування з оточуючими людьми, виокремити основні види і типи взаємодії із навколишнім середовищем, інші спрямовані на пізнання себе як суспільного індивіда, створення адекватного уявлення власного тіла, зовнішності, індивідуального образу тощо. Саме тут образ себе стикається із культурною нормою і втілюється не лише у зовнішніх атрибутах іміджу, а й у внутрішній позиції, манерах тощо. Нас цікавить, яким чином в процесі онтогенезу у людини складається орієнтування у царині власного індивідуального образу, власного тіла і зовнішнього вигляду, як і де набуваються такі знання, за допомогою яких засобів, а також основні психологічні закономірності становлення індивідуального іміджу. Такі узагальнення спеціально не виокремлені у культурі (або якщо виокремлені, то вкрай рідко у доступній причинно-наслідковій формі), а являють собою синкретичне know how, своєрідне неявне знання (за М.Полані), розрізнені закономірності, часткові артефакти або випадкові рекомендації. Аналізуючи розвиток індивіда, можна дійти висновку, що у сучасній культурі людина стихійно і самостійно набуває знання такого роду. Найчастіше вона залишається сам на сам із проблемою формування уявлення про себе, і розв'язується ця проблема проходженням

тривалого емпіричного шляху, методом проб і помилок. Цілеспрямовано жоден із суспільних інститутів (сім'я, школа, виш, професійна спільнота тощо) не займається цією проблемою. Людина майже завжди самостійно створює засоби отримання такого роду знань, які дозволяють вибудовувати власний образ у світі.

Виразні засоби створення зовнішнього вигляду, будучи одним з основних «зовнішньо-внутрішніх» знаків у культурі, слабко використовуються (сприймаються, розуміються і відтворюються) нерідко навіть представниками однієї субкультури. Їхній семіотичний бік виявляється заданим об'єктивним ходом розвитку сучасної культури, але непоміченим і тому неусвідомлюваним людиною. Саме від знання та вміння використовувати такі зовнішні засоби багато у чому залежить, як вона сприйматиме себе та інших, наскільки успішно складеться її професійне та особисте життя. Іншими словами, найважливіша ланка людської культури залишається незатребуваною цілими поколіннями, а отже, загальний знаковий простір кожної особистості є неабияк звуженим.

У зв'язку з цим актуальність проблеми іміджу можна обґрунтувати таким чином: по-перше, теоретико-психологічний аспект полягає у тому, що поняття імідж прагне активно завоювати поняттєвий простір психології та при цьому, незважаючи на

зусилля дослідників, особливо останнього десятиліття, продовжує багато у чому залишатися у межах повсякденного розуміння. Водночас, зважаючи на обширність накопиченої фактології, очевидно, що імідж є моментом особистості, тому для побудови загальної теорії розвитку особистості необхідна обґрунтована і детальна асиміляція цього поняття у категоріальний апарат психології. По-друге, аналіз сучасної практики оцінювання та побудови іміджу особистості (професіонала, чоловіка чи жінки, підлітка чи дорослого тощо) показує, що знайдені форми поверхневої чи глибокої психологічної роботи можуть бути продуктивними, психологічно насиченими та справді проблемними вузлами перетворення особистісної структури. Відстеження цього досвіду і переведення його у царину систематичного психологічного вивчення дозволяють кваліфіковано осмислити наявні результати. По-третє, навіть миттєвий погляд на сучасну культуру відзначає надзвичайну загребуваність особистості в усіх суспільних, професійних та інтимних моментах буття, фіксує граничну загостреність проблеми зовнішнього та внутрішнього в особистості та її побуті, констатує необхідність розроблення етичних, естетичних і психологічних нормативів зрілого індивідуального іміджу. По-четверте, обмеженість наукових досліджень іміджмейкерів і психологів розглядом іміджу з позиції результату сприйняття, отриманого в процесі інтерсуб'єктної взаємодії, зводить складну дійсність становлення індивідуального іміджу до віднайдення найпродуктивніших технологій, що забезпечують створення позитивного іміджу-образу, думки, і не дозволяє розкрити істинну природу і генезу індивідуального іміджу.

Теоретичне підґрунтя. Створення, оцінка та розуміння сутності індивідуального іміджу постає як послідовна низка практичних і теоретичних завдань лише впродовж останнього півстоліття. До цього низку століть європейська культура здебільшого керується ідеями тотожності образу і сутності феноменів культури та мистецтва. Етикет, архітектура, живопис, декори та орнаменти, форми спілкування і

влади, одяг і хода, інтер'єри й антуражі тощо. - усі ці моменти культури активно включаються в особистісне «звільнення», починаючи виконувати дедалі складніші знаково-символічні функції. Показати щось іншим, заявити про себе, позначити статус, висвітлити наміри, посилити враження тощо. - усіх функцій і не перелічити, чи стосується наш розгляд раблезіанської епохи, іспанського двору за Д.Веласкеса, англійського суспільства Р.Гейнсборо, імперії Фрідріха Великого або італійських звичаїв часів комедії дель-арте. Одночасно напрацьовуються канони і правила, стереотипи і шаблони оригінальності, норми і характерологічні межі, відшліфовуються стилі і моди, зміст освіти і критерії морального обличчя. Перший етап психологічного освоєння іміджу можна охарактеризувати як такий, що підпорядковується законам емпіричного узагальнення. Об'єктом дослідження стає професійний імідж, імідж державних і політичних діячів, бізнесменів, діячів культури та мистецтва, імідж компаній, громадських, державних або комерційних акцій тощо. Сьогодні можна спостерігати особливий стан психології, що ґрунтується на майже фізичному відчутті необхідності розроблення проблеми особистості відповідно до її іміджу, який вона набуває, який вона ігнорує або який важко вибудовує. Ціла низка досліджень, проведених останнім часом, також наполегливо переконує у тому, що люди живуть у просторі Особистості, що множинно оформлюється, для якої зовнішній імідж і внутрішній його зміст є певними координатами розвитку.

Мета статті – аналіз формування системи дій і понять, що забезпечує створення індивідуального іміджу як особливого виду орієнтування людини у собі, у власному особистісному просторі, у культурному оточенні за допомогою різноманітних зовнішніх і внутрішніх засобів.

Методи дослідження – контент-аналіз, порівняння, систематизація, класифікація.

Результати та обговорення. Об'єктивний аналіз свідомості людини в її «вершинних» проявах, людини, способом

існування якої є її особистісний розвиток, людини, яка шукає шляхи для власного духовного звільнення став основою культурно-історичної концепції (Frauenglass, M. & Diaz, R., 1985). Якщо гуманістична психологія намагалася мати справу хоч і з винятковими, але усе ж таки вже наявними випадками, то психологія мистецтва у розумінні її засновника дозволяє побачити людину, яка ще лише настає, яка взагалі ніде не реалізована, якої ще немає серед людей, але яка може бути. Психологічна і духовна організація людини, до якої приводить дослідника культурно-історична психологія мистецтва, - це психічна і духовна організація людини обдарованої, яка невпинно працює над власним розвитком. Орієнтація на таку людину і установка на оволодіння процесами розвитку людини - одна з центральних цінностей. Особистість є поняттям соціальним, воно охоплює надприродне, історичне у людині. Вона не народжена, але виникає як результат культурного розвитку, тому особистість є поняттям історичним. Особистість розвивається як ціле. Лише тоді, коли особистість опановує ту чи іншу форму поведінки, лише тоді вона піднімає її на вищий щабель. Сутність культурного розвитку полягає у тому, що людина оволодіває процесами власної поведінки, але необхідною передумовою для цього оволодіння є утворення особистості, і тому розвиток тієї чи іншої функції є завжди похідним і зумовленим розвитком особистості у цілому (Siraj-Blatchford, I., 2009).

Особистість є соціальне у кожному із нас. Ототожнюється культурний розвиток дитини і становлення її особистості. Поняття «особистість» як культурне, соціальне утворення виявляється тотожним самосвідомості. В процесі формування особистості дитина переходить від неусвідомленої світодіяльності до усвідомлення свого «Я», власного внутрішнього світу і до формування свідомого ставлення до навколишнього, інших людей. Розвиток особистості визначає середовище через переживання дитиною його впливів. Для пояснення умов розвитку особистості було уведено поняття «соціальна

ситуація розвитку» як система стосунків, у яку дитина вступає у суспільстві, за допомогою якої вона орієнтується у системі суспільних стосунків, входить у нові сфери суспільного життя (Crawford, K., 1996).

Для процесу формування особистості основним принципом є принцип діяльнісного опосередкування. Сутність його полягає у похідності особистісних утворень від реального буття суб'єкта, у необхідності під час дослідження особистості виходу за межі самих цих утворень у світ реального життя, у світ діяльностей, що їх опосередковують. Саме через сукупність діяльностей, через буття людини відбувається привласнення культури, відбувається подвоєння значень, яке й породжує особистісні смисли людського існування. Поза цілеспрямованою активністю, не будучи освоєною діяльністю, культура є для людини лише розрізним і відчуженим набором значень, правил, норм тощо. Світ людської культури передує особистості та являє собою невичерпне джерело можливостей, смисловираження. Однак, перш ніж стати смисловою внутрішньоособистісною реальністю, значення мають бути опосередковані діяльністю, пройти через життя, буття людини. У контексті подібного трактування особистості програма передбачала насамперед радикальний перегляд меж психологічного: психологія мала зайнятися аналізом того, що із традиційної т.з. психічним не було: мнемотехнічні знакові системи, системи письма та числення, схеми, твори мистецтва, костюм тощо. Навіть система т.з. «мушок», які європейські модниці у 18-19 ст. наносили на обличчя, щоб відповідним чином зорганізувати увагу співрозмовника, мала тепер увійти до кола явищ, що підлягають психологічному аналізу. Інтерпретуючи імідж у межах цього підходу, необхідно зазначити, що він як символічний образ є одним із засобів довільної організації поведінки людини та поведінки інших людей.

Розвиток культурно-історичної концепції у психології встановлював проєкцію особистості на діяльнісну, буттєву площину, коли особистість розглядали як суб'єкт діяльності (Berk, L. E., 1994). У цьому разі виокремлювався важливий аспект, що підкреслює активну природу людини,

значення продуктивної діяльності для формування і прояву особистості. Дослідження процесу породження і трансформацій особистості людини в її діяльності, що відбувається у конкретних соціальних умовах, на думку О.Кокуна (Кокун, О. М., 2013) і М.Казанжи (Казанжи, М. Й., 2020), було ключем до її справжнього розуміння. Вони розглядають особистість як внутрішній момент діяльності, неповторну єдність, що виконує роль вищої інтегративної інстанції, яка керує психічними процесами, цілісне психологічне новоутворення, що формується у життєвих відносинах індивіда як результат перетворення його діяльності. Особистість - це те, що людина створює із себе, утверджуючи свою неповторну траєкторію життя.

Таким чином, під час розвитку особистості необхідно, щоб об'єктивні і спочатку поза людиною існуючі значення та ідеали, насамперед, значення та ідеали моральні, набували особистісного сенсу, ставали власним, пережитим, активним ставленням людини до світу. Роль дорослого при цьому є надзвичайною, оскільки він позиціонується як живе уособлення тих смислових рівнів, якими поки що не володіє і найчастіше навіть не передбачає дитина. На ці рівні, через спільні переживання, через спільну діяльність, вона може з часом піднятися. Такий вплив, щоб бути дієвим, засвоєним, вимагає як необхідну умову відповідного зусилля, активності у відповідь, прийняття і привласнення.

Сучасні дослідження особистості у межах культурно-історичної теорії розглядають її як орган формування і самобудівництва у собі людини, яка постійно координує і спрямовує (Wertsch, J. V., Sohmer, R., (1995). Особистість у вузькому розумінні - це сама позиція людини у цьому складному світі, яка задається системою загальних смислових утворень. У ширшому розумінні - це динамічна система смислових утворень, що опосередковують її головні мотиви і способи їхньої реалізації. Будучи особистістю, людина реалізується як автономний носій і суб'єкт суспільно вироблених форм діяльнісного ставлення до світу. Ця якість позиціонується як здатність

оволодіння власною поведінкою, яка є породженням соціального за своїм характером способу життя людини. Особистість - вища психологічна інстанція організації та управління власною поведінкою, що полягає у подоланні самого себе.

Присвоєння, використання знаків і символів людиною, знайомство та опанування культурних еталонів, побудова на їхній основі та за їхньою допомогою власного ідеального образу (та іміджу, зокрема) є одним із найважливіших моментів в особистісному розвитку. Мова і є системою орієнтирів, необхідною для діяльності у цьому речовому і соціальному, одним словом - предметному світі. Чи використовують люди цю систему для власного орієнтування, чи забезпечують за її допомогою орієнтування інших людей - це питання є не настільки принциповим. Засвоєння нової мови є переходом на новий образ світу, необхідний для порозуміння і співпраці із носіями цієї іншої мови та іншої культури. Щоб мова могла слугувати засобом спілкування, за нею має бути єдине або подібне розуміння реальності, та єдність та узгодженість дій у ній мають своєю передумовою можливість адекватного спілкування.

У культурно-історичній концепції (Wertsch, J. V., Tulviste, P., 1992) заведено розглядати людину як таку, що виробляє, будує знаряддя та інструменти власного розвитку. Знаряддя можуть бути як зовнішніми, речовими, так і внутрішніми, психологічними. Це спосіб мислення, спеціальні прийоми запам'ятовування, уява, побудова образу, використання знака тощо. Таким чином, правомірно вести мову про процес створення індивідуального іміджу як експлікації особистості за допомогою символічних зовнішніх елементів іміджу, які створені у культурі та інтеріоризовані людиною, а як результат дають їй можливість опанувати власну поведінку і тим самим розвивати власну особистість.

Сучасні психологи, розглядаючи особистість, прагнуть представити її як цілісну систему. Як зазначають українські дослідники (Балл, Г. О., Медінцев, В. О., 2011; Максименко, С. Д., (2016),

особистісний смисл об'єктів, явищ і подій, що відображаються у свідомості суб'єкта, презентується йому за посередництвом емоційного забарвлення образів, або їхньої структурної трансформації. Цим, однак, свідомість лише виокремлює і підкреслює те, що є значущим для суб'єкта, і ставить перед ним завдання на смисл, на усвідомлення того, яке конкретне місце в його житті посідають відповідні об'єкти чи події, з якими мотивами, потребами та цінностями суб'єкта вони пов'язані і як саме. Використовуючи схему Дж. Б'юдженталя для класифікації рівнів глибини спілкування, вони розрізняють їх за ступенем залученості трьох основних компонентів спілкування: уваги до іміджу, уваги до змісту та вираження внутрішніх переживань.

Імідж постає як засіб досягнення певних політичних, професійних, комерційних та ін. цілей за рахунок маніпулювання громадською думкою. Напевно, найважливіше завдання полягає у тому, щоб розрізнити маніпулятивний і психологічно адекватний підходи до індивідуального іміджу. Очевидно, що у першому індивідуальний імідж позиціонується як прагматичний засіб, у другому - як мета особистісного розвитку. Ця телеологічна відмінність робить вельми вразливою структуру особистості за тієї чи іншої спрямованості: чи то людина орієнтована на повноцінне вдосконалення, чи то на створення вигляду, імітацію. Маніпулятивний підхід, націлений на створення привабливого вигляду людини, визначає індивідуальний імідж як штучно сформований образ, з метою щось приховати, змінити, виглядати так, щоб сподобатися.

Тракування особистості з погляду психології розвитку дозволяє розглядати індивідуальний імідж як момент соціальної ситуації розвитку, створюваний самою особистістю відповідно до власних можливостей. У цьому разі процес формування індивідуального іміджу стає перехідним моментом в особистісному розвитку, важливим для розв'язання найближчих і віддалених особистісних завдань. Поєднання настільки багатьох підстав індивідуального іміджу призводить до того, що сучасне дослідження ставить

більше завдань, ніж може вирішити. Проблема особистості, зрозуміло, є набагато складнішою за проблему індивідуального іміджу, але водночас індивідуальний імідж, який видається актуальним, поширеним, значущим сучасним особистісним завданням, вимагає від психолога аналізу, що, як і чому відбувається, коли особистість починає шукати і віднаходити власний індивідуальний імідж.

Вибудовуючи генезис спонтанного становлення індивідуального іміджу, людина привласнює знання у царині іміджу та опановує дії з його створення самостійно. Особливо необхідно зазначити, що можливі випадки «випередження» описаних вікових меж, коли у дитини або підлітка спостерігається якісно складніші іміджі, порівнюючи з однолітками та окремими зрілими людьми. Такі приклади процесу становлення індивідуального іміджу можна спостерігати випадках, коли дитина починає освоювати діяльність, пов'язану із необхідністю публічних виступів («музикант», «танцюрист», «артист» тощо).

Дослідження спонтанного становлення індивідуального іміджу дозволило визначити його основні стадії. Процес становлення індивідуального іміджу в онтогенезі постає таким чином. В процесі культурного розвитку людини, привласнюючи суспільні норми, правила, значення, ідеали, образи та зразки поведінки, відбувається формування особистості та становлення її індивідуального іміджу. Так, на ранніх етапах онтогенезу імідж людини складається незалежно від її волі, формується її найближчим оточенням, а сама людина лише починає опановувати великий пласт культурних образів - певну систему іміджів, які існують для неї поки що розрізнено, у неявній формі. Соціальні та психологічні інститути (сім'я, дитячий садочок, школа, секція, гурток, референтна група тощо), допомагають зорганізувати це неявне знання у певну систему структурованих образів і зразків поведінки. Тут має місце перше виокремлення дійсності індивідуального іміджу, а також здійснюється перехід на новий етап становлення індивідуального іміджу, коли дитина (підліток) починає співвідносити власну поведінку, власну

зовнішність із цими соціальними вимогами, які ставлять щодо неї та її групи. Але поки що цей імідж не можна повноправно назвати індивідуальним, оскільки стосовно самого підлітка він ще залишається чимось зовні заданим. Згодом через цілу сукупність діяльностей, до яких долучається підліток, розгортається інтенсивне привласнення культури «дозволеного Я», інтеріоризації різноманітних символічних образів, відбувається подвоєння значень, що й породжує особистісні смисли. Людина активно починає використовувати привласнені знання для створення власного індивідуального іміджу відповідно до соціальних і суспільних вимог. На цьому етапі уявлення про систему іміджів, власний індивідуальний імідж, про особистісні особливості залишаються різною мірою розрізненими, нецілісними, синкретичними і колекційними. Продуктивність створення індивідуального іміджу на цьому етапі, в окремих випадках (залежно від активності людини, її затребуваності - якраз у випадках залучення до сцени, спорту, громадської роботи), може бути високою, але сам імідж залишається стосовно людини зовнішньою системою вимог.

Висновки. Таким чином, усі етапи розвитку іміджу характеризують процес спонтанного становлення індивідуального іміджу. Спеціальна організація соціальної ситуації розвитку у межах проєктної форми навчання, представлення орієнтування у культурних ідеалах, що історично складаються, символіки зовнішніх елементів індивідуального іміджу, організація умов, що забезпечують означування та рефлексію особистісних особливостей, організація та забезпечення референтом групи у межах цієї діяльності та активність самої людини, призводять до якісної зміни природи самого іміджу. Створений у такий спосіб індивідуальний імідж є тотожним особистості, свідомість, довільність процесу його побудови дозволяє людині не просто використовувати його як засіб досягнення певних цілей, а й стає результатом її орієнтування, яке відображає певний етап розвитку особистості. Активність людини у подальшому опануванні нових знань у цій царині, розширенні орієнтування і довільності моделювання, аналізі та рефлексії індивідуального іміджу, сприяє постановці нових життєвих цілей і появи нового сенсу буття.

Список використаних джерел

1. Балл, Г. О., Медінцев, В. О. (2011). Особистість як індивідуальний модус культури і як інтегративна якість особи. *Горизонти освіти*, 3, 7-14.
2. Кокун, О. М. (2013). Життєве та професійне сомоздійснення як предмет дослідження сучасної психології. *Практична психологія та соціальна робота*, 9, 1-5.
3. Казанжи, М. Й. (2020). Самоздійснення особистості: сутність і специфічні характеристики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. Вип. 1, 27-33.
4. Максименко, С. Д. (2016). Поняття особистості у психології. *Психологія і особистість*, 1, 11-17. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2016_1_3
5. Berk, L. E. (1994). Vygotsky's theory: The importance of make-believe play. *Young Children*, 50(1), 30-39.
6. Crawford, K. (1996). Vygotskian approaches to human development in the information era. *Educational Studies in Mathematics*, (31), 43-62.
7. Frauenglass, M. & Diaz, R. (1985). Self-regulatory functions of children's private speech: A critical analysis of recent challenges to Vygotsky's theory. *Developmental Psychology*, 21(2), 357-364.
8. Siraj-Blatchford, I. (2009). Conceptualising progression in the pedagogy of play and sustained shared thinking in early childhood education: A Vygotskian perspective. *Educational and Child Psychology*, 26(2), 77-89.
9. Wertsch, J. V., & Tulviste, P. (1992). L.S. Vygotsky and contemporary developmental psychology. *Developmental Psychology*, 28(4), 548-557.
10. Wertsch, J. V., Sohmer, R. (1995). Vygotsky on learning and development. *Human Development*, (38), 332-37.

References

1. Ball, G. O., Mjedincev, V. O. (2011). Osobystist' jak indyvidual'nyj modus kultury i jak integratyvna jakist' osoby [Personality as an individual modus operandi of culture and as an integrative quality of a person]. *Goryzonty osvity*, 3, 7-14 (in Ukrainian)

2. Kokun, O. M. (2013). Zhyttjeve ta profesijne somozdijsnennja jak predmet doslidzhennja suchasnoi' psihologii' [Life and professional self-fulfilment as a subject of research in modern psychology]. *Praktychna psihologija ta social'na robota*, 9, 1-5 (in Ukrainian)
3. Kazanzhy, M. J. (2020). Samozdijsnennja osobystosti: sutnist' i specyfichni harakterystyky [Self-fulfilment of the individual: essence and specific characteristics]. *Naukovyj visnyk Hersons'kogo derzhavnogo universytetu. Serija «Psihologichni nauky»*. Vyp. 1, 27-33 (in Ukrainian)
4. Maksymenko, S. D. (2016). Ponjattja osobystosti u psihologii' [The concept of personality in psychology]. *Psihologija i osobystist'*, 1, 11-17. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psios_2016_1_3 (in Ukrainian)
5. Berk, L. E. (1994). Vygotsky's theory: The importance of make-believe play. *Young Children*, 50(1), 30-39.
6. Crawford, K. (1996). Vygotskian approaches to human development in the information era. *Educational Studies in Mathematics*, (31), 43-62.
7. Frauenglass, M. & Diaz, R. (1985). Self-regulatory functions of children's private speech: A critical analysis of recent challenges to Vygotsky's theory. *Developmental Psychology*, 21(2), 357-364.
8. Siraj-Blatchford, I. (2009). Conceptualising progression in the pedagogy of play and sustained shared thinking in early childhood education: A Vygotskian perspective. *Educational and Child Psychology*, 26(2), 77-89.
9. Wertsch, J. V., & Tulviste, P. (1992). L.S. Vygotsky and contemporary developmental psychology. *Developmental Psychology*, 28(4), 548-557.
10. Wertsch, J. V., Sohmer, R. (1995). Vygotsky on learning and development. *Human Development*, (38), 332-37.

Summary

ON PHENOMENOLOGICAL VARIANTS OF INDIVIDUAL IMAGE: PSYCHOLOGICAL DISCOURSE

Kucheriavyi A. Doctor of Pedagogical Sciences,
Full Professor, Professor of the Department of
Military Psychology and Pedagogy, Military
Institute of Taras Shevchenko National University

Introduction. *In the process of ontogenesis, a person appropriates a wide range of human knowledge. Some of them help a person to master the basic means of communication with other people, to identify the main types of interaction with the environment, while others are aimed at cognition of oneself as a social individual, creating an adequate representation of one's own body, appearance, individual image, etc. It is here that the self-image collides with the cultural norm and is embodied not only in the external attributes of the image, but also in the internal attitude, manners, etc. We are interested in how, in the process of ontogenesis, a person develops an orientation in the sphere of his or her own individual image, body and appearance, how and where such knowledge is acquired, by what means, as well as the main psychological patterns of individual image formation. Such generalisations are not specifically identified in culture (or if they are, they are rarely in an accessible causal form), but are syncretic know how, a kind of tacit knowledge (according to M. Polanyi), scattered patterns, partial artefacts or random recommendations.*

The purpose is analysis of the formation of a system of actions and concepts that ensures the creation of an individual image as a special type of orientation of a person in himself, in his own personal space, in the cultural environment with the help of various external and internal means.

Methods – content analysis, comparison, systematisation, classification.

Originality. *Today, we can observe a special state of psychology based on an almost physical feeling of the need to develop the problem of personality in accordance with the image it acquires, ignores or builds with difficulty. A number of recent studies also strongly suggest that people live in the space of a personality that is being formed in multiple ways, for which the external image and its internal content are certain coordinates of development.*

Conclusion. *The article analyses the formation of a system of actions and concepts that ensures the formation of an image as a social phenomenon representing a special type of orientation of a person in himself, in his own personal space, in the cultural environment with the help of various external and internal means of social perception and social cognition. In particular, it is noted that the interpretation of personality from the point of view of developmental psychology allows us to consider an individual image as a moment of a social situation of development created by the individual himself or herself in accordance with his or her own capabilities. In this case, the process of forming an individual image becomes a transitional moment in personal development, important for solving immediate and long-term personal tasks.*

Keywords: *image; personality; image formation; social phenomenon; social perception and social cognition.*

Дата надходження рукопису/Date of receipt of the manuscript: 04.11.24.

Дата прийняття рукопису/Date of acceptance of the manuscript: 18.12.24

© 2025. This work is under an open license CC BY-NC 4.0.